

СТАНОВИЩЕ

на проф. д-р Тотко Стоянов

член на научното жури за оценка на качествата на дисертационния труд на **Слава Николаева Василева**, редовен докторант към катедра Археология – Софийски университет „Св. Климент Охридски“ на тема: **„Рисувана керамика от Аполония Понтика: съдовете в „Керченски стил“**”, представен за присъждане на **образователна и научна степен“ Доктор”**

Слава Василева е възпитаник на бакалавърската и магистърската програми на Специалност Археология в Исторически факултет на СУ. Нейните интереси към проблематиката на класическата археология, и по специално към гръцката рисувана керамика от земите на древна Тракия, бяха изявени още по време на следването ѝ и насочването ѝ към подобна тема за изследване на докторската ѝ теза не бе изненада.

Без съмнение, избраният тематичен кръг е удачен за дисертационно изследване. Натрупаната критична маса от гръцка рисувана керамика от археологическите проучвания на некрополите на Аполония Понтика през последните три десетилетия, от която са публикувани адекватно минимален брой съдове, заедно с подобни находки от предходните периоди, закономерно поставяха въпроса за нуждата от подобен род изследвания. Причината за липсата на сериозни начинания в тази насока са известни сред колегиата – дефицит на адекватно подготвени специалисти в България в областта на изследванията на гръцката рисувана керамика.

Шансът за докторанта да има за научен ръководител такъв специалист и готовността на колегите, проучващи Аполония, да предоставят за изследване непубликуван материал, са в основата на възможността да се случи предложението за обсъждане дисертационен труд. Заслужава да се отбележи, че той е базиран на 124 съда от некрополите на Аполония, 74 (= 60 %) от които не са публикувани.

Обосновката на мотивите и предпоставките да се изберат за обект на изследване съдовете от Аполония, носещи блезите на т. нар. „Керченски стил“, е представена в Увода и гл. I на дисертацията. Целта и задачите са формулирани ясно в Увода (с. 7-8). Посочените подходи и методи, реално използвани в осъществяването на труда, също са формулирани адекватно (с. 8).

Избраната структура на тезата е подходяща за осъществяването на посочената цел и задачите за нейното постигане. Трудът се състои от две части – Част I – текст – увод, три глави и библиография (221 с.) и Част II – каталог и четири приложения (208 с.)

Глава I. *Състояние на проучванията*, представя ясно проблематиката, избрана за изследване. Прецизният анализ на основополагащите мнения за вижданията за съдовете в „Керченски стил“ от най-ранните на A. Furtwängler и K. Reichhold (1904-1907) през класическите изследвания на K. Schefold (1930; 1934) до тези от най-ново време D. Kogioumtzi (2006) и M. Langner (2013 и 2016) показва дискуссионния характер и различията в разбиранията за конкретното съдържание на понятието „Керченски стил“. Не по-малко показателна е и предпазливостта да се ангажират с конкретна визия авторитети като J. D. Beazley, R. M. Cook, J. Boardman и M. Robertson. Различните мнения относно датирането на съдовете от тази група сред специалистите също са показателни за нуждата от нови изследвания, основани на масиви от съдове от конкретна среда, с ясен контекст и възможности за датиране, каквито материалите от Аполония предоставят. Ограничените по брой и обхват публикации за този материал са основание, като вече бе посочено, за нуждата от задълбочени и обхватни изследвания на тази група, които биха позволили, както нейното поставяне в общите рамки на групата, но и да се очертаят спецификите на местния пазар на полихромна керамика, на белезите на местните предпочитания и, защо не, възможностите за извличане на признаци за местно производство.

Глава II. *Атическата рисувана керамика в „Керченски стил“: Художници и художествени течения* (с. 27-94) е важна стъпка към изясняването на аполонийския материал в контекста на основните етапи, тенденции и специфики в развитието на атическата керамика от изследваната група. Представени са техническите особености на украсата на съдовете от „Керченския стил“, художниците и теченията които предхождат формирането и развитието на „Керченския стил“. Последователно са представени (чрез техни произведения) художниците от „ранната“, „междинната“ и „късната“ фаза на изследваната група. В края на главата (с. 91-94) са обобщени основни резултати от наблюденията в тази част на труда. В тази глава Слава Василева показва овладяна в дълбочина проблематиката на гръцката рисувана керамика, принципите на анализ и интерпретация на спецификите в тези произведения на керамичната художествена индустрия, свързана с общите тенденции в артистичния живот на Атина и гръцкия свят. Докторантът разглежда критично съществуващите мнения по проблемите свързани с интерпретацията на изделията на отделните художници и школи и

представя и защитава собствени виждания. Това е особено изявено в параграфа, посветен на „Група Аполония“ (с най-голям обем с. 48-58).

Глава III. *Керамиката в „Керченски стил“ в Аполония* (с. 95-193) се явява ядрото на дисертацията. В нея са обособени три части: 1. *Художници и стилови групи* (97-138); 2. *Съдови форми и декоративен синтаксис* (138-162); 3. *Сюжети* (162-195). Всяка от тях завършва с обобщение и съдържателно те биха могли да съществуват като самостоятелни глави. По-съществено е, че чрез анализа на изследваната група съдове, от призмата на акцентите в трите части, е анализиран и интерпретиран материалът от Аполония, свързан с „Керченския стил“. Изведени са белезите на характерните за местния пазар вносни изделия от изследваната група, времевите граници и динамиката, признаците на местните предпочитания, определящи преобладаващите форми и сюжети, характерни за местната среда (кръгът на Ерос и Афродита) и пр. Формулирано е становище по въпроса за възможността да се разграничат конкретни артефакти, които да съдържат белезите на местен стил, разграничим от продукцията на атическите ателиата. В тази глава в още по-голяма степен са изявени качествата на автора да анализира критично и обобщава, да формулира и отстоява собствени виждания.

Заклучението е неформално и с обем, който позволява ясно да се изявят основните акценти и постижения в дисертацията.

При представянето на изследваните съдове в каталога е приложена (доколкото е възможно) константна структура: - графично изображение (профил на съда) и/или цяла снимка, на същия ред (в някои случаи в два реда) снимки на важните страни (изображения) на тялото с качествени черно-бели или цветни фотоси; - място на съхранение, инв. № ; - публикации (ако има); - информация за произхода на фотосите и препратка към Приложения II и III - контекст на откриване, с данни за датирание и важни съпътстващи находки; - основни размери; - данни за цвета на глината (основа и лом) по Munsell (все още рядкост при публикуването на керамика в България), състава и качествата на фирнисовото покритие; - описание на фигуралната украса; - на допълнителната украса (ако има); - дата – с дискусия, ако съдът е публикуван или предложена от автора.

Това е предпоставка за създаване на унифицирана база данни, на която да да стъпят анализът и интерпретацията в изложението. Най-обемистата част от каталожните единици – описанието на фигуралната украса е лаконично и същевременно точно и съдържателно, с прецизно използване на професионалната терминология.

Прецизно подобрите и аранжирани фотоси в Приложения I и II и професионално изпълнените графични композиции и профили в Приложения III и IV, са основа за брилянтна илюстрация на анализа и синтеза в изложението и систематизирането на данните в каталога.

Считам, че като цяло, докторантът е успял да постигне поставените цели и задачи. Слава Василева показва способност за анализ и извличане на максимум информация от конкретните обекти и комплекси на изследването и сполучлив синтез на следващите нива. По отношение на интерпретацията, е на лице завидна зрялост, на места е показана увереност, подплатена с ерудиция.

Текстът на дисертацията се отличава с добър стил – езикът е точен, стегнат, дори на места лаконичен, с прецизно владение на специфичната терминология, използвана в специализирана литература.

Авторефератът представя изчерпателно и адекватно съдържанието на дисертационния труд. Информативността е обогатена с пет табла с подобрени фотоси, които илюстрират основни акценти в работата. Автосправката отразява коректно основните приноси и постижения в дисертацията на автора.

Слава Василева е автор на четири научни публикации и доклади пред научни форуми. Всички те са пряко свързани с темата на дисертацията.

В заключение, като имам пред вид цялостните качества на дисертационния труд на **Слава Николаева Василева**, заявявам пред уважаемото жури, че изследването притежава високи научни достойнства и отговаря на изискванията **да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „Доктор“** и ще гласувам убедено за това.

15.08.2018

София

Проф. д-р Тотко Стоянов